

Rent Seeking

Lasse Møller og Flemming Christensen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

SUMMARY: This article provides an introduction to the theory of rent seeking with special emphasis on the social welfare loss. It is stressed that the social welfare loss due to rent seeking is being assumed in most of the literature rather than accounted for. A major step towards rehabilitation of the theory would include considerations of the exact way in which resources spend on rent seeking are wasted from the standpoint of society.

1. Indledning

Rent seeking betegner forsøg på at tilegne sig indkomst via statsapparatet gennem påvirkning af den politiske proces. Typisk vil rent seeking bestå i en form for *lobbyisme*, hvor indkomsten er knyttet til særlige økonomiske *privilegier* eller *rettigheder* til økonomiske aktiviteter, som via politisk vedtagne regulativer er beskyttet mod konkurrence; en slags offentligt beskyttet monopolprofit.

Rent seeking er ikke noget nyt fænomen. Offentlige regulativer har givet anledning til rent seeking, så længe det er relevant at huske tilbage. Klassiske økonomer som J. B. Say og Adam Smith erkendte, at megen lovgivning på daværende tidspunkt ikke gennemførtes for samfundets skyld, men med henblik på at tilgodese specifikke gruppers økonomiske egeninteresser. Ideen har imidlertid fået en renæssance inden for de senere år, hvor den har givet anledning til forsøg på at formulere en egentlig teori om rent seeking.

Teorien har påpeget to hovedeffekter af rent seeking, nemlig *omfordeling* og *velfærdstab*. Omfordelingen har vist sig at være en forholdsvis ukontroversiel pointe; det står nogenlunde klart, at rent seeking som oftest vil indebære en omfordeling af indkomst til fordel for nogle agenter ("rent seekerne") på bekostning af nogle andre, der må betale gildet ("rent defenderne"). Det er dog ikke altid tilfældet; bestræbelser på rent seeking og rent defending kan i visse situationer tænkes at *udligne* hinanden, hvorved ingen stilles bedre.

I modsætning til omfordelingseffekten har velfærdstabet vist sig at være en mere kontroversiel pointe. Argumentet for velfærdstabet er, at ressourcer, der forbruges på rent seeking, går tabt i og med, at rent seeking tilsyneladende intet produktivt skaber, men blot overfører indkomst mellem økonomiens agenter. Der hersker imidlertid en udbredt uenighed om dette velfærdstab. Et af modargumenterne er, at rent seeking *i sig selv* blot repræsenterer en overførsel af indkomst fra nogle agenter ("rent seekerne") til nogle andre (politikere), og at der som følge heraf ikke er noget velfærdstab forbundet

Rent Seeking

Lasse Møller og Flemming Christensen

Økonomisk Institut, Københavns Universitet

SUMMARY: This article provides an introduction to the theory of rent seeking with special emphasis on the social welfare loss. It is stressed that the social welfare loss due to rent seeking is being assumed in most of the literature rather than accounted for. A major step towards rehabilitation of the theory would include considerations of the exact way in which resources spend on rent seeking are wasted from the standpoint of society.

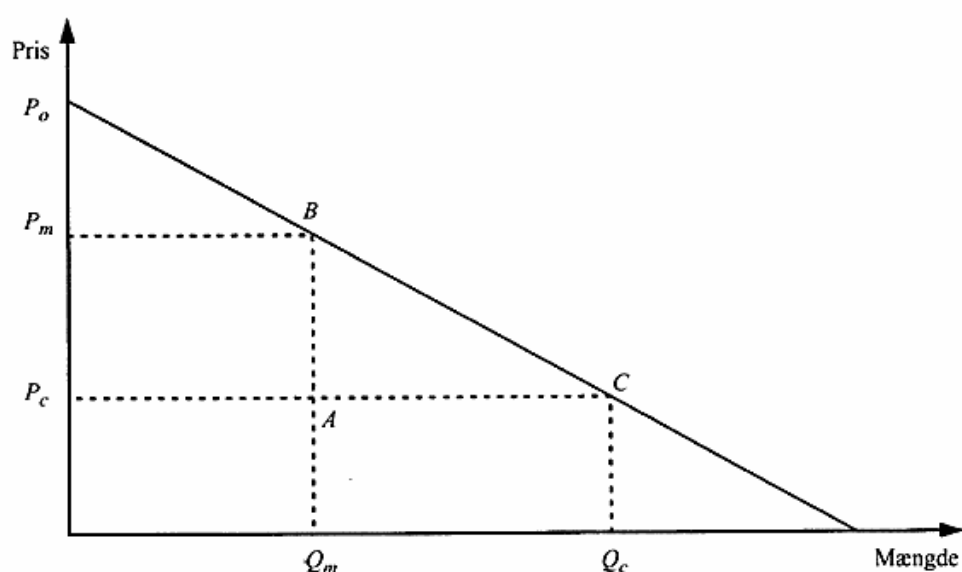
1. Indledning

Rent seeking betegner forsøg på at tilegne sig indkomst via statsapparatet gennem påvirkning af den politiske proces. Typisk vil rent seeking bestå i en form for *lobbyisme*, hvor indkomsten er knyttet til særlige økonomiske *privilegier* eller *rettigheder* til økonomiske aktiviteter, som via politisk vedtagne regulativer er beskyttet mod konkurrence; en slags offentligt beskyttet monopolprofit.

Rent seeking er ikke noget nyt fænomen. Offentlige regulativer har givet anledning til rent seeking, så længe det er relevant at huske tilbage. Klassiske økonomer som J. B. Say og Adam Smith erkendte, at megen lovgivning på daværende tidspunkt ikke gennemførtes for samfundets skyld, men med henblik på at tilgodese specifikke gruppers økonomiske egeninteresser. Ideen har imidlertid fået en renæssance inden for de senere år, hvor den har givet anledning til forsøg på at formulere en egentlig teori om rent seeking.

Teorien har påpeget to hovedeffekter af rent seeking, nemlig *omfordeling* og *velfærdstab*. Omfordelingen har vist sig at være en forholdsvis ukontroversiel pointe; det står nogenlunde klart, at rent seeking som oftest vil indebære en omfordeling af indkomst til fordel for nogle agenter ("rent seekerne") på bekostning af nogle andre, der må betale gildet ("rent defenderne"). Det er dog ikke altid tilfældet; bestræbelser på rent seeking og rent defending kan i visse situationer tænkes at *udligne* hinanden, hvorved ingen stilles bedre.

I modsætning til omfordelingseffekten har velfærdstabet vist sig at være en mere kontroversiel pointe. Argumentet for velfærdstabet er, at ressourcer, der forbruges på rent seeking, går tabt i og med, at rent seeking tilsyneladende intet produktivt skaber, men blot overfører indkomst mellem økonomiens agenter. Der hersker imidlertid en udbredt uenighed om dette velfærdstab. Et af modargumenterne er, at rent seeking *i sig selv* blot repræsenterer en overførsel af indkomst fra nogle agenter ("rent seekerne") til nogle andre (politikere), og at der som følge heraf ikke er noget velfærdstab forbundet

Figur 1. Velfærdseffekter af monopol.

med rent seeking. Sagen bliver ikke klarere ved, at nogle bidrag endog forbinder rent seeking med *øget* samfundsmæssig velfærd, hvorimod andre ser hele økonomiens ressourcer gå tabt på rent seeking.

Hensigten i denne artikel er at introducere teorien om rent seeking og herunder især belyse debatten om velfærdstab. I fald rent seeking virkelig er forbundet med et samfundsmæssigt velfærdstab, føjes en kilde til ineffektivitet til offentlig regulering. I modsat fald har teorien om rent seeking kun lidt at byde på.

2. Kompetitiv rent seeking

Ideen om rent seeking blev genoplivet af Tullock (1967), angiveligt på foranledning af en række studier i løbet af 1950-erne og 60-erne, der nogenlunde sammenstemmede konkluderede, at de velfærdsmæssige konsekvenser af monopoler og restriktioner på den internationale handel måtte anses for ubetydelige. Metoden i disse studier blev udviklet af Harberger (1954); princippet i metoden er skitseret i figur 1.

I den partielle ligevægtsmodel i figur 1 foretages en komparativ statistisk analyse af monopol og fuldkommen konkurrence. Under fuldkommen konkurrence produceres Q_c til prisen P_c . Konsumentoverskuddet andrager trekanten $P_c P_o C$. Monopoliseres industrien, produceres Q_m til prisen P_m ; konsumentoverskuddet indskrænkes herunder til $P_m P_o B$. En del af denne indskrænkning modsvares af monopolprofitten $P_c P_m B A$, men

forbrugernes tab af konsumentoverskud overstiger monopolistens gevinst med trekanten ABC . Denne trekant repræsenterer ifølge Harberger det *samfundsmæssige velfærdstab* som følge af monopoliseringen. Ved at estimere trekanten ABC mente Harberger at kunne skønne over de velfærdsmæssige konsekvenser af monopolisering; på grundlag af data fra den amerikanske industri konkluderede han, at konsekvenserne måtte anses for ubetydelige. Senere studier anvendte en tilsvarende metode til at estimere de velfærdsmæssige konsekvenser af restriktioner på international handel. Disse studier nåede en tilsvarende konklusion; handelsrestriktioner måtte i velfærdsmæssig henseende anses for ubetydelige.

Det kendetegner metoden i studierne, at såvel monopoler som restriktioner på den internationale handel fremkommer *omkostningsfrit*. Tullocks enkle pointe er, at hverken monopoler eller handelsrestriktioner opstår omkostningsfrit, men at ressourcer tværtimod bliver brugt på at få staten til at *oprette* handelsrestriktioner og på at *skabe* monopoler, særlig hvor disse er offentligt beskyttet:

Generally governments do not impose protective tariffs on their own. They have to be lobbied or pressured into doing so by the expenditure of resources in political activity. These expenditures are purely wasteful from the standpoint of society as a whole; they are spent not in increasing wealth, but in attempting to transfer or resist transfer of wealth [Tullock (1967), s. 44].

Tullock antyder, at velfærdstabet som følge af rent seeking udgør værdien af den forventede indkomst, og at velfærdstabet som følge af monopolisering dermed kan opgøres som hele trapezen $P_c P_m BC$, et tab der betydeligt overstiger ABC . Det forbliver dog uklart i hvilken forstand ressourcerne forbrugt på rent seeking "...are purely wasteful from the standpoint of society as a whole".

Forudsætningerne for at trapezen $P_c P_m BC$ kan opgøres som et samfundsmæssigt velfærdstab, blev formuleret mere præcist få år senere af Chicago økonomen Richard Posner (1975) i en analyse af velfærdseffekterne af monopolisering. Posner opstiller følgende tre forudsætninger:

– *Rent seeking er underkastet fuldkommen konkurrence*. Forudsætningen medfører, at omkostningerne ved at skabe og opnå et monopol er lig den forventede monopolprofit (hvilket betegnes "rent dissipation postulate").

– *Udbuddet af inputs til rent seeking er uendelig elastisk*. Forudsætningen sikrer, at udbudsprisen på inputs til rent seeking ikke indeholder rents.

– *Omkostningerne ved rent seeking har ingen værdifulde biprodukter*. Forudsætningen sikrer, at alt hvad der forbruges på rent seeking – hvilket vil sige hele monopolprofiten – går tabt og kan opføres som velfærdstab (hvilket betegnes "waste postulate").

Posners model skulle komme til at tegne, hvad Public Choice økonomen Robert Tollison i sin omdiskuterede oversigtsartikel om rent seeking betegner *kompetitiv rent seeking*. (Tollison 1982). Betegnelsen indikerer, at hele den forventede indkomst ved rent seeking konkurreres væk og går tabt. Omstændighederne omkring velfærdstabet er imidlertid ikke mindre dunkle i Posner (1975) end i Tullock (1967). Det er klart, at der opstår et velfærdstab i Posners model – det ligger nemlig allerede i forudsætningerne; det forbliver dog uklart, hvor ressourcerne forsvinder hen i økonomien. Vi må blot notere os, at en til monopolprofitten svarende mængde ressourcer forbruges på en aktivitet, som ingen værdifulde produkter har udover at tilvejebringe monopollet.

3. Non-kompetitiv rent seeking

Rent seeking som af en eller anden årsag ikke konkurrerer den forventede indkomst væk, betegnes *non-kompetitiv rent seeking*. (Tollison 1982); opgørelsen af det samfundsmæssige velfærdstab som følge af non-kompetitiv rent seeking vil typisk afvige fra opgørelsen af tabet under kompetitiv rent seeking. Pionéren var igen Tullock, der i en simpel spilteoretisk model viste, at såvel *underdissipation* som *overdissipation* kan tænkes som alternativer til Posners "dissipation postulate" (Tullock 1980).

Udgangspunktet er et auktionslignende lotteri-spil, hvor spillerne har mulighed for at justere deres strategi marginalt i forhold til de øvrige spillere, indtil ingen ønsker at ændre sin strategi. Et antal på n spillere deltager i lotteriet, der har én gevinst på M kroner. Vilkaørligt mange lodsedler er til salg for 1 kr. pr. stk. Spillernes investeringer tilfalder Notarius Publicus. De solgte lodder pooler, hvorpå én vinder udtrækkes tilfældigt. Vinderchancen for spiller $i = 1, \dots, n$ af en investering på x_i kroner er givet ved

$$p_i = \frac{x_i^r}{\sum_{i=1}^n x_i^r}. \quad (1)$$

Forskellige værdier for eksponenten r svarer til forskellige marginalomkostninger forbundet med rent seeking og dermed *varierende skalaafkast i teknologien*: $r = 1$ modsvarer konstant skalaafkast og betyder, at vinderchancen kan øges til konstante marginalomkostninger. $r < 1$ modsvarer aftagende skalaafkast og betyder, at det bliver dyrere marginalt at forøge sin vinderchance. $r > 1$ modsvarer stigende skalaafkast og betyder, at det bliver billigere marginalt at forøge som vinderchance. Varierende skalaafkast i teknologien vedrører specificeringen af *produktionsfunktionen* i rent seeking, hvilket vi vender tilbage til.

Den forventede værdi for spiller i af en investering på x_i kroner er givet ved

$$E(x_i) = M \frac{x_i^r}{x_i^r + \sum_{j \neq i} y_j^r} - x_i, \quad (2)$$

hvor y_j er de øvrige spilleres investeringer ($i \neq j$). Spillet har en Nash-ligevægt givet en strategi for hver spiller, der maksimerer den forventede værdi af spillet:

$$x_i^* = M \frac{r(n-1)}{n^2}. \quad (3)$$

Ligevægten er symmetrisk (alle spillere har samme strategi), hvorved den samlede investerede sum i spillet udgør

$$X = M \frac{r(n-1)}{n}. \quad (4)$$

Andelen af gevinsten, der forbruges på rent seeking, afhænger af teknologien og antallet af spillere. Konstant skalaafkast i teknologien ($r = 1$) kan resultere i *underdissipation*, hvis antallet af spillere er begrænset, men vil resultere i *fuld dissipation*, når antallet er stort (nærmer sig fuldkommen konkurrence); med $r = 1$ vil $(n-1)/n \rightarrow 1$ og $r(n-1)M/n \rightarrow M$, når n går mod uendelig. Aftagende skalaafkast ($r < 1$) vil altid resultere i *underdissipation* af den forventede indkomst: For $r < 1$ vil $r(n-1)M/n < M$; jo mindre værdi for n og r , desto mere af gevinsten tilegnes spillerne og desto mindre går tabt på rent seeking. Stigende skalaafkast ($r > 1$) kan resultere i *overdissipation* af den forventede indkomst afhængig af antallet af spillere. For $r > 1$ vil $r(n-1)M/n > M$ for tilstrækkelig store værdier af n ; men også begrænsede værdier af n kan resultere i *overdissipation* ved tilstrækkeligt høje værdier for r ; eksempelvis ses, at $r(n-1)M/n > M$ for alle værdier af $n \geq 3$ og $r > 1,5$.

Variierende skalaafkast i teknologien er uhyre vanskelig at fortolke. Dels er det uklart, hvori rent seeking egentlig består; selv med definitionen *lobbyisme* er vi ikke hjulpet meget. Hvis man for en indsats på én middag og to blondiner i tre timer kunne "producere" – dvs. bestikke sig til - 4% told på import af dametrusser, ville problemet være nærmere en løsning; men dette forhold mellem input og output er selvsagt ikke givet. Spørgsmålet er således, hvor meget indsigt eksponenten faktisk giver udover, at øgede omkostninger begrænser rent seeking.

Ligevægten under stigende skalaafkast er uholdbar i og med, at spillet er et *negativsums* spil. Det kan dog ikke være rationelt helt at afholde sig fra at deltage, idet enhver af spillerne i så fald kunne sikre sig hele indkomsten ved en minimal investering.

Spillet er uden stabil ligevægt, og Tullocks konklusion, at velfærdstabet kan overstige værdien af den forventede indkomst, synes ikke underbygget.

Ligevægten under faldende skalaafkast er til gengæld uholdbar "på lang sigt", dvs. når spillet gentages (Corcoran & Karels 1988). Idet faldende skalaafkast ($r < 1$) tilskynder til indtræden på markedet for rent seeking uanset antallet af spillere, går antallet af spillere mod uendeligt, ligevægtsinvesteringen mod nul og velfærdstabet mod gevinstens størrelse, når spillet gentages. Denne tendens underbygges af et incitament til at *opsplitte* investeringen, når spillerne først er på markedet.¹

Det kan diskuteres, hvorvidt lotterispillet afspejler, hvad der faktisk foregår i rent seeking. Her skal vi imidlertid blot hæfte os ved, at mystikken omkring velfærdstabet ikke er mindre i Tullocks lotterispil, end tilfældet har været i de tidligere nævnte bidrag. Spillernes investeringer i rent seeking går tabt, men det forbliver uklart hvordan.

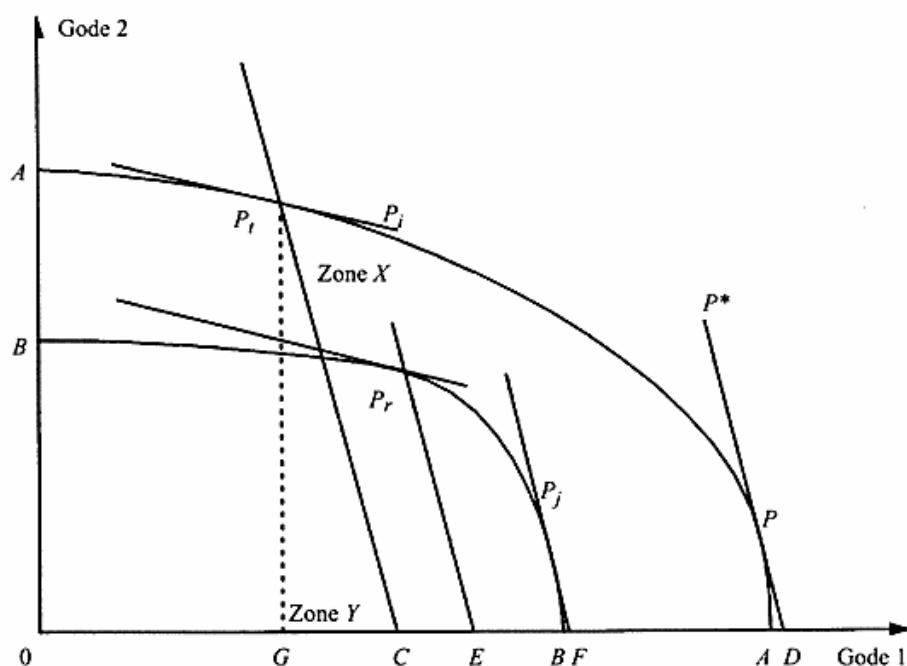
4. Velfærdsforøgende rent seeking

En række provokerende bidrag til debatten om rent seeking dukkede op inden for international handelsteori i begyndelsen af 1980-erne. Disse fik betegnelsen *Directly Unproductive Profit Seeking* (DUP). Ophavsmændene var handelsteoretikerne Jagdish Bhagwati og T. S. Srinivasan, der med betegnelsen DUP (Bhagwati 1982) henviste til, at rent seeking består af *direkte* uproduktive aktiviteter:

The essential characteristics of the phenomena...is that they represent ways of making profit (i.e. income) by undertaking activities which are directly unproductive; that is, they yield pecuniary returns but do not produce goods or services that enter a utility function directly or indirectly via increased production or availability to the economy of goods that enter a utility function [Bhagwati 1982, s. 989].

Som hos Posner (1975) dømmes rent seeking på forhånd direkte uproduktiv, og værdsættes kun for det ene formål at opnå indkomst via statsapparatet; omstændighederne omkring velfærdstabet afklares derfor ikke med DUP-teorien. Derimod vises, at rent seeking under visse omstændigheder kan være *indirekte produktiv*, og dermed *velfærdsforøgende*. Illustrationen af velfærdsforøgende rent seeking tager udgangspunkt i en standard 2×2 Heckscher-Ohlin model (2 varer, 2 faktorer) (se figur 2), hvor gode 1 er et kapitalintensivt eksportgode, 2 et arbejdskraftintensivt importgode. Det antages, at økonomien er for lille til at påvirke sine internationale handelsvilkår, dvs. verdensmarkedspriserne er givet.

1. Overvej en situation, hvor $r = 0,5$, $n = 2$ og $M = 100$. I Nash-ligevægten bydes $2 \times 12,50$ kr. med en forventet profit på $2 \times 37,50$ kr. Splittes ét af budene i to, ændres spillet reelt til $n = 3$. I ligevægt bydes $3 \times 11,10$ kr. med en forventet profit på $1 \times 22,20$ til det ene bud plus $2 \times 22,20$ til de to øvrige. Antallet af bud går mod uendeligt og det optimale bud mod nul.

Figur 2. Velfærdsforøgende rent seeking.

Under fri handel maksimeres produktionen ved de givne verdensmarkedspriser $P^* = P_1^*/P_2^*$, hvor P_1^* og P_2^* betegner verdensmarkedspriserne på goderne 1 og 2. Produktionen er maksimal ved P , hvor P^* tangerer transformationskurven AA . Lægges en told af størrelsen t på importgode 2, øges den indlandske pris på godet med den fulde toldsats til $P_2^i = (1+t)P_2^*$, hvor P_2^i betegner den indlandske pris på godet. Verdensmarkedspriserne er upåvirkede, men det indlandske prisforhold falder til $P^i = P_1^i/P_2^i = P_1^*/(1+t)P_2^* = 1/(1+t)P^* < P^*$. Ændringen bevirker, at ressourcer tilflyder importgodeindustrien; ligevægtsproduktionen forskydes fra P til P_r . Det traditionelle velfærdstab som følge af forvriddningen ses i bevægelsen fra C til D ; værdien af økonomiens produktion målt i verdensmarkedspriser er faldet.

I eksemplet ovenfor pålægges tolden omkostningsfrit udefra (som traditionelt antaget); produktionens sammensætning efter tolden er inoptimal, men økonomiens produktionsmuligheder (transformationskurven AA) er upåvirkede. Er toldsatsen derimod opstået som følge af rent seeking (endogen toldsats), drænes økonomien for ressourcer til rent seeking; økonomiens transformationskurve indskrænkes til BB , der repræsenterer produktionsmulighederne efter ressource-drænet. Ligevægten forskydes som følge af rent seeking, i dette eksempel fra P_i til P_r . Det ses af forholdet mellem C og E , at økonomien er *bedre* stillet som følge af rent seeking; værdien af produktionen målt i verdensmarkedspriser er steget.

Velfærdsgevinsten knytter sig til, at ressourcetrænet sker fra en *second best* allokering (P_i) (Lipsey & Lancaster 1953); velfærden forøges i den forstand, at velfærdstabet som følge af tolden ville være større i en situation uden rent seeking ($(D - C) > (D - E)$). Et ressourcetræn i en *first best* allokering vil altid være forbundet med tab af velfærd; denne situation svarer i figur 2 til, at økonomien bevæger sig fra P (ligevægten uden restriktioner) til P_i ; tabet herunder ses i bevægelsen fra D til F .

Forklaringen af paradokset er enkel og findes i Johnson (1967), der viser, at en *førøgelse* af en produktionsfaktor paradoksalt nok kan *reducere* velfærden, hvis ressourcerallokeringen i økonomien er forvredet af en importtold. Johnsons paradoks opstår, idet værdien af produktionen målt i indenlandske priser stiger, men ikke desto mindre falder målt i verdensmarkedspriser. Forklaringen er, at mens en stigning i en produktionsfaktor ganske vist øger økonomiens produktionsmuligheder, vil stigningen samtidig tvinge produktionen mod den industri, som anvender den øgede faktor intensivt.² Hvis denne industri i forvejen er beskyttet, og dermed allerede spiller ressourcer via en kunstigt høj produktion, vil ændringen medføre et endnu større ressourcespild, der mere end opvejer stigningen i økonomiens produktionsmuligheder. DUP-teorien vender blot Johnsons resultat ved i stedet at *fratrække* økonomien en produktionsfaktor til rent seeking formål, hvorved øget velfærd opnås.

DUP-teoriens resultat afhænger af *faktorindholdet* i rent seeking, der bestemmer, i hvilken retning økonomien bevæger sig "indad" fra P_i på randen af transformationskurven AA . Forøget velfærd opstår kun i zone X (afgrænset af CP_i), hvilket kræver, at rent seeking ikke alene er mere arbejdskraftintensiv end det arbejdskraftintensive importgode 2, men så meget mere at økonomien trækkes ind *til højre* for verdensmarkedsprislinsen CP_i .³ Denne restriktive forudsætning trækker fra relevansen af resultatet om velfærdsforøgende rent seeking. Bidraget bør dog først og fremmest ses som en kritik af den hyppigt anvendte partielle ligevægtsmodel, der alene fokuserer på markedet for rent seeking uden hensyn til effekter på andre markeder i økonomien.

5. Velfærdsformindskende rent seeking

Et af de få bidrag, der eksplicit formulerer sig omkring velfærdstabet, findes i Krueger (1974). Det var iøvrigt med dette bidrag, at selve betegnelsen *rent seeking* blev introduceret. Som handelsteoretiker interesserede Krueger sig for rent seeking i forbindelse med *handelsrestriktioner*. Hendes model illustrerer en situation med kompetitiv

2. Denne mekanisme er formuleret i Rybczynski-teoremet (Rybczynski 1955), ifølge hvilket en forøgelse af en produktionsfaktor ændrer økonomiens produktionsmuligheder *asymmetrisk*, og herunder favoriserer produktionen af det ene gode (intensivt i den øgede faktor) på bekostning af det andet gode (intensivt i den konstante faktor).

3. Faktorindholdet i rent seeking kan være *mere* arbejdskraftintensivt end gode 2, men alligevel trække økonomien ind i en velfærdsformindskende zone (nemlig zone Y).

rent seeking, hvor indkomsten knytter sig til kvantitative handelsrestriktioner, nemlig importlicenser. Hvis importen effektivt er begrænset, vil importlicenser, der repræsenterer en eksklusiv rettighed til at forhandle importvarer, være forbundet med en profit, der knytter sig til prisforskellen på hhv. verdensmarkedet og hjemmemarkedet. Allokeringen af importlicenser må følgelig forventes at give anledning til konkurrence.

Hvorvidt der faktisk konkurreres om importlicenserne, herunder hvorvidt ressourcer går tabt undervejs i konkurrencen, afhænger af den *mekanisme*, hvormed licenserne allokeres. Under visse mekanismer kan det være meningsløst overhovedet at tale om konkurrence; det gælder eksempelvis allokering ved lodtrækning. Andre mekanismer kan give anledning til konkurrence, som dog ikke behøver at være forbundet med nævneværdigt ressourcestab; hvis licenserne udliciteres eller auktioneres bort, vil konkurrencen alene bestå i at overbyde hverandre, og kun et relativt beskedent ressourceforbrug må forventes til dækning af transaktionsomkostninger forbundet med at estimere værdien af licenserne, fremsende tilbudene osv. Endelig kan allokeringsmekanismer give anledning til konkurrence, der forbruger ressourcer i mere betydeligt omfang. Krueger overvejer tre allokeringsmekanismer med deraf følgende ressourceforbrugende konkurrenceformer:

A. Importlicenserne allokeres i forhold til virksomhedernes kapacitet. I dette tilfælde vil potentielle licensholdere – virksomhederne – i konkurrencen om licenserne investere i øget kapacitet, indtil den forventede profit ved flere importlicenser er lig profitten fra alternative investeringsmuligheder. Profitten fra importlicenserne vil blive konkurreret væk og ressourcer vil gå tabt som følge af *overkapacitet* i virksomhederne.

B. Importlicenserne allokeres pro rata i forhold til antallet af ansøgere. I dette tilfælde antages virksomhederne at få tildelt (en portion af) importlicenserne i forhold til det samlede antal ansøgere, hvor adgangen til markedet er fri. Under pro rata mekanismen konkurrerer virksomhederne ved ganske enkelt at indtræde på markedet og søge om licenserne. Resultatet er, at virksomhederne hver især omsætter færre importvarer end uden importrestriktionen, men ikke desto mindre realiserer et afkast, der gør det profitabelt at forblive på markedet. Ressourcer vil gå tabt i og med, at den samme mængde importvarer kunne være omsat med færre input, såfremt virksomhederne havde den *optimale størrelse*.

C. Importlicenserne allokeres af embedsmænd. I dette tilfælde konkurrerer virksomhederne om gunstige positioner i forhold til embedsmandsstaben. Midlerne kan variere, men som oftest vil der være tale om én eller anden form for lobbyisme. Virksomhederne kan herunder konkurrere f. eks. om en gunstig lokalisering i forhold til det politiske centrum, men også om at bestikke og/eller hyre embedsmænd. Ressourcer vil i dis-

se tilfælde gå tabt som følge af *inoptimal lokalisering og unødigt tidsforbrug og kvalifikationer* blandt embedsmændene.

I Kruegers model er det mere gennemskueligt, hvori velfærdstabet består. Overkapacitet og underkapacitet i virksomhederne som følge af rent seeking repræsenterer pr. definition tabt velfærd; det gælder ligeledes inoptimal lokalisering og unødvendigt tidsforbrug og kvalifikationer. Det skal understreges, at velfærdstabet i sidstnævnte tilfælde hviler på et argument om *uendelig regress* i ressourceforbruget: Bestikkelse af embedsmænd repræsenterer ikke i sig selv noget velfærdstab, men blot en indkomstoverførsel. Imidlertid må en lukrativ position som embedsmand forventes at give anledning til konkurrence, der kan resultere i unødvendigt tidsforbrug og tilegnelse af overflødige kvalifikationer i forsøg på at tilegne sig jobbet.

Uendelig regress argumentet er principielt i stand til at imødekomme enhver kritik af dunkle velfærdstab og herved komme de tidligere nævnte bidrag til undsætning; uagtet at ressourcer til rent seeking i første omgang blot overføres (som tilfældet synes at være i de tidligere nævnte bidrag), vil de gå tabt i konkurrencen om indkomsten på et senere stadie. Konkurrencen vil fortsætte, indtil de lukrative positioner af naturlige årsager ikke kan underkastes konkurrence (f. eks. en position som Saddam Husseins fætter), eller til usikkerheden og dermed kravet til information bliver for stort. Disse begrænsninger til uendelig regress argumentet antyder dog, at en hel del agenter reelt kan stilles bedre som følge af rent seeking!

6. Afslutning

Teorien om rent seeking har stimuleret debatten om den offentlige sektor. En hel del offentlige aktiviteter (kan) opfattes og analyseres som rent seeking aktiviteter på vegne af "rent seekere" eller "rent defendere". Teoriens hovedbudskab – at ressourcer går tabt som følge af rent seeking – synes imidlertid ikke tilstrækkeligt underbygget. Hovedparten af bidragene koncentrerer sig om *dissipationspostulatet* og tager *tabspostulatet* for givet. Det forbliver herved i de fleste tilfælde uklart, hvorledes ressourcerne til rent seeking går tabt (en af de få undtagelser er Krueger (1974), der kommer et stykke ad vejen ved eksplicit at overveje ressourceforbrugende, tabsgivende konkurrenceformer). Uendelig regress argumentet synes ikke at udgøre en overbevisende "redningsplanke" for de dunkle velfærdstab, der så hyppigt optræder i litteraturen.

Tilbage står, at rent seeking givetvis *kan* være forbundet med ressourceforbrugende konkurrence, der giver anledning til et samfundsmæssigt velfærdstab; problemet forbliver præcist at identificere, hvori sådanne tab kan bestå. En opgørelse over antallet af sagførere, advokater (som i Laband 1988) og lobbyister som én indikation af velfærdstabet er højest et skridt på vejen.

Litteratur

- Bhagwati, J. N. 1982. Directly Unproductive Profit-seeking (DUP) Activities. *Journal of Political Economy* 90:5, 988-1002.
- Buchanan, J. M., R. D. Tollison & G. Tullock. 1980. *Toward a Theory of the Rent Seeking Society*. Texas.
- Corcoran, W. J. & G. V. Karels. 1988. Rent Seeking Behaviour in the Long Run. I Rowley m.fl. 1988.
- Harberger, A. C. 1954. Monopoly and Resource Allocation. *American Economic Review* 54: 77-87.
- Johnson, H. G. 1967. The Possibility of Income Losses from Increased Efficiency or Factor Accumulation in the Presence of Tariffs. *Economic Journal* 77:151-154.
- Krueger, A. O. 1974. The Political Economy of the Rent Seeking Society. *American Economic Review* 64:291-303.
- Laband, D. N. & J. P. Sophocleus. 1988. The Social Cost of Rent Seeking: First Estimates. *Public Choice* 58:3, 269-275.
- Lipsey, R. G. & K. Lancaster. 1956. The General Theory of Second Best. *Review of Economic Studies* 24:11-32.
- Posner, R. A. 1975. The Social Costs of Monopoly and Regulation. *Journal of Political Economy* 83:4, 807-827.
- Rowley, C. K., R. D. Tollison & G. Tullock. 1988. *The Political Economy of Rent Seeking*. Boston.
- Rybczynski, T. M. 1955. Factor Endowment and Relative Commodity Prices. *Economica* 22:336-341.
- Tollison, R. D. 1982. Rent Seeking: A Survey. *Kyklos* 35:4, 575-602.
- Tullock, G. 1967. The Welfare Costs of Tariffs, Monopoly and Theft. *Western Economic Journal* 5:224-234.
- Tullock, G. 1980. Efficient Rent Seeking. I Buchanan m.fl. 1980.